

3.JUPANIȚELE

Deoarece lucrarea cuprinde genealogiile unora dintre familii boierești importante din secolele XVI – XVII, nu pot încheia acest capitol fără prezentarea rolului pe care l-au avut soțiile marilor boieri în această perioadă. *Jupanițele*¹¹⁴, femininul titlului conferit bărbaților, cu aceeași denotație a celui de *jupan*, era atribuit soțiilor și fiicelor acestora, moștenit în familiile nobile. Dar titlul era conferit și unora dintre soțiile boierilor mici sau mijloci, în timp ce soțiile moșnenilor sau moștenitoarele acestora nu primeau nici un titlu. Tot pentru a se deosebi de femeile simple, din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, *jupanițele* primeau ca titlu și funcția soțului lor, adică erau băneșe, spătărese, vistierese, etc. Un alt element de diferențiere era alăturarea numelui moșiei la prenumele personal, ca și la bărbați, astfel că ele erau din Caracal, din Periș, din Cornățeni, și așa mai departe. Se întâmpla ca atunci când soția era dintr-o familie situată pe o treaptă superioară soțului, acesta să ia ca particulă de noblețe numele moșiei soției, așa cum putea să fie și invers.

În afară de treburile statului, războiul, jocurile vânătoarești/sportive și călătoriile rezervate bărbaților, femeile îndeplineau toate celelalte funcții aproape la fel de bine. Când, de la domnia lui Mircea Ciobanul, titlul de *jupan* s-a acordat și unor boieri mici și mijloci sau grecilor veniți cu domnitorul, pierzându-și treptat înțelesul inițial, pentru femei el a rămas același, *jupanițele* fiind singurele descendente sigure ale vechilor familii nobile din Țara Românească.

Femeile din Țara Românească erau omniprezente în târguri, pe ulițele satelor și orașelor, cu fața descoperită, uimindu-i pe călătorii străini care se așteptau ca ele să aibă regimul femeilor musulmane, pentru că țara era tributară Porții Otomane. *Jupanițele* erau conducătoarele casei, respectiv, familiei, dirijând gospodăria și educația copiilor, iar atunci când rămâneau văduve, reprezentau familia și în afară, față de ceilalți boieri și chiar în fața domnului.

¹¹⁴ Spre deosebire de Moldova unde se numeau *jupane*.

De la căsătorie jupanițelor li se dădea odată cu cheile case și întreaga conducere internă a gospodăriei. Fetele primeau zestrea care era formată din bunuri mobile: scule, *glohale*, covoare, haine, animale și banii din care puteau să-și cumpere moșii sau, chiar din moșiile părintești.

Introducerea fiicelor alături de fii la moștenirea averii se face din secolul al XV-lea, dar în cel următor în mod frecvent, socotindu-le ca pe fii. Ele puteau să primească cotă parte sau parte egală cu cea a fraților lor, și tot din a doua jumătate a veacului al XVI-lea multe femei se judecă pentru această moștenire, susținând, uneori, pe drept sau nu, că unii dintre frați ar fi *copiii* naturali ai tatălui, ne recunoscuți, și nu au drept de moștenire¹¹⁵.

Atunci când erau *așezate* alături de frații lor la masa succesorală, *jupanițele* primeau partea lor de moștenire, atestată mai ales după 1555, puteau să se judece pentru avere, să o lase moștenire cui socoteau de cuviință sau să o dăruiască unei mănăstiri, să cumpere sau să vândă părți din averea părintească care le revenea. Când părinții lor, mai ales tatăl, erau decedați la data căsătoriei și nu aveau un frate mai mare, ele erau înzestrate de domn care le întocmea zestrea. Căsătoriile se făceau numai între aceleași familii, între membrii de același rang, cu rare excepții, dar și atunci, cel ales avea avere și dregătorie importantă, ca în cazul a două personaje greu de determinat din punct de vedere genealogic, deocamdată – jupan Stelea spătarul, în secolul al XVI-lea, și jupan Cernica mare vornic în cel următor.

Ca și doamna țării, și *jupanițele* făceau miluiri slugilor credincioase, precum *jupanița* Caplea din Periș care l-a dăruit pe Sperlea cu o ocină în Belibeni în 1580¹¹⁶. Condițiile nesigure în care au trăit: fuga peste munți împreună cu soții de teama noului domn, invaziile tătarăști, turcești sau ungurești, foamete și epidemii, rămase să-și crească copii mici singure, le-au asprit pe multe dintre ele și au devenit *bărbate*. Erau călitate de soartă și multe oglindeau firea aprigei doamna Chiajna, soția lui Mircea Ciobanul, precum și

¹¹⁵ Copiii din afara căsătoriei aveau drept egal de moștenire cu cei legali, dacă primeau acest drept de la părintele lor.

¹¹⁶ DRH, B, VIII, p. 462.

a doamnei Neaga, soția lui Mihnea al II-lea, fiica lui Vlaicu clucerul din Cislău, care după ce soțul ei s-a *turcit* și i-au murit toți copiii, a preluat conducerea familiei și și-a dezvăluit firea aspră de frustrări. Ele aveau autoritate datorită ascendenței lor mari boierești și relațiilor de rudenie, precum *jupanița* Stana postelniceasa din Brâncoveni despre care se spune că **“au fost o *jupaneasă puternică*, <*cumnata Neculei mare vornic*>”¹¹⁷**

Jupanițele erau respectate ca soții și ca mame, dovadă o constituie faptul că își lăsau averea fiilor care le îngrijiseră în timpul refugiului în Transilvania¹¹⁸ sau la bătrânețe.

Față de cei 530 de *jupani* care apar în documentele emise între 1500 și 1632, sunt numai 173 de *jupanițe*, dar cele mai multe dintre ele sunt prinse în genealogiile atașate lucrării de față. Deși nu au avut forța politică a soților lor, *jupanițele* au reprezentat cele mai fidele parteneri ale lor la conducerea țării, adevăratele și cele mai sigure continuatoare ale marilor familii.

¹¹⁷ DIR, B, XVII, III, p. 38.

¹¹⁸ DIR, B, XVI, III, p. 51.